

VESTNIK PROSVETNIH ZVEZ
V LJUBLJANI IN MARIBORU
LETNA NAROČNINA 15 DIN

Vabilo na socialni dan.

Stalni odbor za katoliške shode priredi letos v nedeljo, dne 9. septembra, socialni dan.

Vse polno socialnih vprašanj se, pojavlja v državah okoli nas, iščejo se novi načini, kako uvesti blagostanje v človeštvo. Tudi pri nas nastajajo novi problemi, iščejo se nove smernice za socialno delovanje in življenje.

Socialni odsek stalnega odbora za katoliške shode je imel v zimskih mesecih mnogoštevilne, dolgotrajne seje, pri katerih so se reševali ti problemi. Rezultat tega intenzivnega dela so resolucije, ki jih je sprejel ta socialni odsek.

Socialni dan hoče seznaniti širše socialno čuteče občinstvo s temi smernicami. Naši priznani socialni ideologi gg. Fr. Terseglav, dr. p. Angelik Tominec, dr. Josip Ujčič in dr. Aleš Ušeničnik bodo od 10 do 12 referirali o teh smernicah in resolucijah. Popoldne pa bo debata in se bo sklepalo o nadaljnjem socialnem delovanju.

Socialni dan se bo vršil v dvorani radio-studija in se bodo predavanja takoj oddajala v radio, če bo takrat že sprejemal.

Dan se je izvolil v času, ko bo v Ljubljani od 1. do 10. septembra obenem

Kmetijska razstava v jeseni in druge prireditve, tako da si s polovično vozino vsak socialni udeleženec lahko ogleda tudi te stvari.

Na svidenje s socialnim pozdravom!

Za socialni odsek katoliških shodov:

Dr. M. Slavič, univ. prof.

Film — velesila.

Film je velesila! Prav za prav je še mnogo, mnogo več kot — velesila. Današnje človeštvo je namreč v svojem tehničnem razvoju dospelo že tako daleč, da izgublja tudi — vele svoj prvotni pomen. Samo pomislimo: četrto stoletja je stara ta sila in v tej četrtini si je osvojila svet! Kot Cezar je naredil film: »Prišel sem, videli so me in zmagal sem!« — In ti, ki morda ne veruješ v to gigantsko zmago, ki gledaš tako bolj prezirljivo na to novotarijo, ki praviš: meni ne nudi film in mi ne more nuditi ničesar, vse skupaj ni nič! — ti hočeš dokaza za to zmago?! — Evo ga!

Ali veš, da je danes na svetu okrog 130.000 kino gledišč, ali veš, da vidi danes večji ameriški film najmanj dvajset milijonov ljudi, večji evropski pa 5 milijonov!! — Seveda tudi ne veš, da znaša dolžina filmskega traku, ki se letno porabi okrog 4 milijone kilometrov, torej je ta trak tako dolg, da ga lahko stokrat ovijesh okrog ekvatorja; prav tako ne veš, da predstavlja vsa filmska industrija milijarde in milijarde premoženja! — Premisli!

Danes je film silnejši kot knjige, kot časopisje. In časopisje vendar ni malenkost! Dalje: besede mičejo, zgledi vlečejo — ali je film kaj drugega kot en sam zgled! Vrh tega postaja kino danes last velikih mas — proletarijat polni kino dvorane, 75 odstotkov mestnega prebivalstva obiskuje kino. Delavec, ki nima denarja za časopis, ne za dobro hrano, gre zvečer v — kino. — Seveda je tu govor le o zabavnem filmu, ki ima za danes pri vsej filmski produkciji še ogromno večino. Toda blizu je čas, ko bo brnel po vseh šolah kinoaparāt, ko se bo 50 odstotkov pouka vršilo s pomočjo

filma, ko bo postal film učno sredstvo brez primere. Film bo učil v ljudski šoli otroke računati in pisati, v srednji jih bo seznanjal z vsem svetom, na višjih pa podajal specialne znanosti boljše kot najboljši profesor in najlepša slika. Takemu filmu bo seveda nemogoče odrediti pomen.

Pa pojdemo nazaj k današnjemu kinu. Ali je dobro, da ga obiskujejo mase, ali koristi ali škoduje? Veliko vprašanje... Vsi vemo, da kino takó kot je danes silno škoduje mladini, vedó to tudi odločilni činitelji in vendar — mladina še vedno polni kino dvorane. Sovjeti imajo svoj film, ki z uspehom oznanja komunizem, oblasti v drugih državah jih prepovedujejo — zakaj? In filmi vsega sveta, ali več koristijo ali več škodujejo? Največ koristijo producentom, dvojni minus ima pa navadno gledalec, moralni in denarni. — Kino je kot strup, kot orožje. V pravih rokah zdravi, v nepravih zastruplja, mori! Danes pa je film v veliki večini v nepravih rokah, pač ista pesem kot pri časopisju, knjigah itd.

Velikanski procent filmov je nekatoških, da ne rečem kaj več. Dalje je dejstvo, da je moderni film prav tako velik kulturni činitelj kot tisk in ostala gledališča. Rezultanta iz tega je za katoliško stvar žalostna. Toda kar je, je. Ne moremo drugega, kot da **upoštevamo** današnji film. Alternativa za ali proti odpade. Ostane le — za, zakaj sovražniki vere in morale ga uspešno uporabljajo in tu ni druge rešitve kot delo po geslu: Klin s klinom ali brezverskemu in nemoralnemu filmu postaviti nasproti falango-katoliškega in moralnega filma in kino gledišč.

Poučni film.

Velika večina filmov vsega sveta služi danes zabavi. Kulturni in znanstveni filmi so redki, ne privlačujejo občinstva in zato njih produkcija ne napreduje sorazmerno z zabavnimi filmi. Je pa ta pojav razumljiv tudi še iz drugega stališča: vsak človek išče zabave in zlepa ne bo zabava za njegovo izobrazbo pretežka (zlasti pri filmu ne), malo jih pa je, ki bi z enako vnemo skrbeli za napredek svojega znanja. Tudi to je razlog, zakaj je marsikak kulturni film slabše obiskan kakor navadni zabavni (da o znanstvenem sploh ne govorim!).

Vendar se tudi mnogo koristnejši in važnejši panogi kulturnega in znanstvenega filma odpira obsežno polje. Če je danes film last zabavišč, zakaj ne bi postal tudi last učilišč vseh vrst, če je uporaben zato! — Različna je sodba o uporabnosti filma v šolah. Eni vidijo v filmu edino učno sredstvo bodočnosti, drugi mu pa zapira pot v šolo. Če hočemo spoznati vrednost filma za pouk, moramo najprej spoznati njegovo uporabnost za šolo, nato njegove prednosti in končno morda celo njegovo potrebnost. Uporabnost in prednosti filma kot učnega sredstva moremo ceniti z dveh vidikov: prvič z vidika učne snovi in drugič z vidika učenca (otroka, mladeniča). Ocena učnega filma z drugega vidika pripada pač psihologiji in praksi, ki bosta pokazali, kako vpliva učni film na mladino. Ocena učnega filma s stališča učne snovi je pa tudi teoretično dosegljiva in zanimivo bo, ako si ogledamo to plat nekoliko podrobneje.

Da film sploh more biti učno sredstvo, ni treba več dokazovati; to priznavajo pedagogi, priznavajo znanstveniki, priznava najbolj praksa, ki ga je že uvedla v šole, tako zlasti v Ameriki (visoke šole). Poučni film je torej učno sredstvo, ki nam ponazoruje in podaja v šoli pojave v naravi ali kulturi, ki jih mora podajati tudi učni načrt in ki niso ob zato določeni uri v šoli zaznavni, pa bodisi da so to dejanja ali stanja, snovi ali predmeti. V obseg poučnega filma spada tedaj prvič vse, kar je izven šolskih

sten, to je ves široki svet, v prvi vrsti živali, rastline, rudnine, pokrajine itd., drugič vse človeškemu očesu nedostopno, kakor notranjost stroja, delovanje srca in podobno, tretjič vse, kar sega preko meje našega vidnega čuta, pa bodisi da je premajhno, preveliko, prehitro ali prepočasno, tako opazovanje bacilov, zvezd, prehitrih in prepočasnih gibanj itd., in četrtoč pojmovne snovi, ki tudi niso zaznavne. Vse to pa se je do danes vedno ponazorilo le s preparati, slikami in risbami, ki so bile vedno pri roki.

Seveda živa realnost prav tako dobro služi kot ta specialna učna sredstva, samo s to razliko, da skoro vedno bolj komplicirano. Vsako učno sredstvo je omejitev resničnega stanja, je abstrakcija in izolacija enega pojava iz ostale realnosti. S tem se seveda olajša dožemanje in to je pač namen vsakega učnega sredstva. Film bo seveda še tem lažje izoliral in je zato tem bolj prikladen za učno sredstvo.

Obdelovalne materije torej učnemu filmu ne bo manjkalo; nastane le še vprašanje, kako jo bo film obdeloval. S stališča snimanja in režije moremo ločiti filme v dve glavni skupini: v resničnostne in v trik-filme. Resničnostni film se loči od trik-filma v toliko, da je snimani objekt ali pojav identičen s kasneje na platno projiciranim, n. pr. če filmamo bruhajoči Vesuv, tedaj bomo imeli film o izbruhu Vezuva (je to resničnostni film), če pa da režiser filmati model bruhajočega Vezuva, bo film trik-film, a kljub temu nam bo predstavljal pravi izbruh Vezuva.

Nadalje delimo resničnostne filme v dva oddelka; prvi kaže slike, ki se nudijo tudi našemu prostemu očesu (seveda z izgubo barv in plastičnosti), drugi slike predmetov, ki jih moremo videti v resnici šele z umetnimi pripomočki, kot mikroskopom, daljnogledom, Röntgenovim zaslonilom itd. Izven debate je, da ima prvi oddelek resničnostnega filma značaj učnega sredstva; saj se loči od dosedaj uporabljenih učnih pripomočkov (slik) le v tem, da je slikam dodana še

dinamika. To pa je na vsak način velika prednost, saj gre velikokrat zato, da opazujemo prav gibanje, dejanje. Do sedaj je podajala vsako gibanje, dejanje le beseda, spis. Potem je priskočila na pomoč fantazija, ki je že iz znanih vidnih predstav sestavila približno sliko, ki je odgovarjala opisu. Če pa za gotovo gibanje fantazija še nima predstav, tedaj se tudi z opisom ne more mnogo doseči. Tu pa priskoči na pomoč film, ki nam nudi nove slike in predstave brez sodelovanja fantazije in jo na ta način poglablja. Kakor omogoča perspektiva z dvema dimenzijama podajanje tretje, tako dodaja film k temu z dinamiko še četrto — čas. In to povzdiguje film v naravnost eminentno učilo. Tako bo film podajal kmečkimi otrokom življenje v mestih, ob morju, meščanskim otrokom pa življenje na kmetih, v gorah in gozdovih in vse, kar je združeno s tem.

Drugi oddelek resničnega ni kot učilo nič manj važen. Mesto mikroskopa v šoli bo prišel — mikrofilm; razlika bo le ta, da bodo videli vsi učenci hkrati sliko in da jim bo učitelj lahko pokazal prav to, kar bo hotel poudariti, dočim pri mikroskopu nikdar ne ve, ali opazi učenec to, kar poudarja. Prav tako bo film izborno nadomestil daljnogled in velikanske važnosti bo tudi röntgenfilm.

Druga glavna skupina filmov so pa trik-filmi. Najprej imamo trik-filme, ki spremene samo hitrost dejanja, bodisi da pospešijo potek ali pa obratno (Zeit-raffer, Zeitlupe). Te vrste trike je tudi že sedaj rabila šola, n. pr.: prikazovanje, kako poganja seme (Zeitraffer) ali zaviranje prostega pada, da se je mogel opazovati pospešek (Zeitlupe). Na ta način nas film pouči o pojavih, katerih dosedaj nismo mogli zasledovati ali radi njihove hitrosti ali počasnosti. — Poleg teh trik-filmov, ki spreminjajo samo hitrost potekanja dejanja, imamo še filme modelov, filme eksperimentov in risb (risarskih trikov). Če je prej omenjeni trik-film, ki samo spreminja hitrost potekanja nekako na meji med resničnostnim in trik-filmom, so filmi modelov in risb popolni trik-filmi. Tu se snimajo modeli palač, v filmu pa vidimo prave

palače, snimajo risbe vodopada, v filmu vidimo živ vodopad! Na ta način nam trik-film lahko predoči vse modele in eksperimente, ki so za šolo ali nemo-goči, predragi. Trik-filmi bodo prišli zlasti v višjih šolah v poštev, ker služijo zlasti geografiji, geologiji, sploh naravoslovju, ko nam nazorno predočujejo zlasti časovni razvoj. — Kot že omenjeno, ima vsako učno sredstvo to lastnost, da od predmeta, ki ga podaja, abstrahira vse nebistveno. Film bo tu mogel izborno rešiti svojo nalogo, saj bo s specialnimi snimkami lahko podajal funkcije najmanjšega ventila v stroju ali pa najmanjšega giba drobne žuželke. Na kratko: Film v splošnem ima vse lastnosti, ki so potrebne, da postane učno sredstvo par excellence.

Omenimo še, da film ne premore podajati le objektivnega gibanja, ampak tudi subjektivno. Iz avtomobila, ladje, z aeroplana se morejo snimati pokrajine, ki predvajane potem beže mimo gledalca in vzbujajo vtis, da sedi sam v vozu, aeroplanu. Do sedaj tehnika in prav tako šola kaj takega še nista poznali; če se bo in kako se bo uveljavil te vrste film v šoli, bomo šele videli, vsekakor mu pa nudi zlasti zemljepis zelo hvalježno polje.

Če pogledamo učne predmete, katerim bo film lahko služil, vidimo na prvem mestu zemljepis in prirodopis; dobro bo služil film eksaktnim vedam na nižji stopnji, mnogo bo doprinesel pri prikazovanju industrijskih in agrikulturnih del, mnogo pri zgodovini, pouku risanja in pisanja, manj seveda literaturi. Ne bo ga pa predmeta, pri katerem vsaj deloma ne bi mogel sodelovati.

Rešiti bi bilo še nekaj vprašanj tehniškega in praktičnega značaja. Tako bo n. pr. treba skrajšati film v toliko, da bodo trajali kvečjemu 40—50 minut, to je navadno šolsko uro. Še prej je treba zanje uvoda, da se učenci pripravijo. Poleg tega bo treba film urediti tako, da ga bo predavatelj, ki ga bo spremljal, lahko na poljubnem mestu ustavil in pojasnil, kar se mu bo zdelo potrebno. Vrh tega bo treba mnogo bolj zmanjšati tempo filma, da bo mladina lažje točno sle-

dila dejanju in zraven duševno sodelovala. Po predstavi pa bo potreben zopet razgovor, pojasnjevanje in morda korigiranje napačnih vtisov. Brez vseh teh dodatkov bi film le malo koristil napredku. Film bo treba potem tudi še preurediti tako, da ga bo mogoče predvajati tudi v razsvetljenih prostorih, potrebno pa je to zato, da se ohrani red in disciplina v razredu. Tehnične težkoče so danes praktično odpravljene. Danes se dobe aparati, ki teko poljubno hitro, ki se dajo brez nevarnosti požara za film ustaviti, ki teko celo nazaj. Dobi

se tudi posebej preparirano platno, ki kaže prav tako dobro pri popolni dnevni svetlobi. Tehnika je torej že storila svojo dolžnost.

Manjka danes le še zanimanja pri odločilnih činiteljih v državah; manjka kreditov za nabavo ogromnega števila aparatov, filmov in kritije troškov za tehnično osebje. Vendar nam daje Amerika dober zgled. In upajmo, da si bo film tekom let osvojil tudi to res hvaležno polje in takrat bo nastopila nova era ljudske izobrazbe.

Kino — vzgojitelj.

Prav za prav je prav nasprotno resnica — kino je po mnenju mnogih ozir. velike večine — pohujševalec. Drzna je ta obtožba, žalostna in resnična! Vsa filmska produkcija — izjeme so prav redke — sloni danes na principu, po katerem se ravna v današnji materijalistični dobi skoro vse, na principu dobička.

In zato nudi film danes gladujočemu proletarcu bleščeče se toalete in kipeči šampanjec, mladeniču, ki komaj čaka polnoletnosti — življenje, in človeku, ki si vse privoščiči — naslade. Ni zadosti, da današnja kino produkcija računa z instinkti, ne, izrablja jih. In vse to, mogoče nekoliko obstriženo, dobi naša mladina za par dinarjev in morda za ceno svojih oči, ko iz sprednjih sedežev gleda v — življenje.

Današnja doba, ki sicer že stoji v znamenju kina, ne čuti še posledic te zlorabe, čutijo jo morda že učitelji in profesorji, čutila pa jo bo nastopna doba, ki bo zahtevala delavcev, pa bo dobila fantastične, zahtevala mislecev, pa dobila nezmožneže. Mladina in kino je problem, ki že obstoja, ki se bo pa maščeval šele čez leta. Naj omenim takoj: cenzura še ne pomeni rešitve tega problema. — Amerika, Anglija in Francija so se deloma zavedle resnosti položaja in skušajo sedaj z vsestransko obdelavo pro-

blema najti primerno rešitev. Poglejmo rezultate!

Dognali so povsod skoraj isto, kar podajamo tukaj v kratkem:

1. Kino budi pri mladini fantazijo.
2. Kino ojačuje zmožnost opazovanja.
3. Budi in veča interes za vse predmete in dejanja, ki jih podaja.
4. Vidni vtisi se obdrže v spominu dalj časa, podajanje je pa točnejše kot pri opisovanju ali razlaganju.
5. S kinom se širi znanje in obzorje mladine.
6. Tudi za učenje materinega jezika je kino primeren; saj daje teme in predmete za razgovor ali pismene sestavke.
7. Moralni zdravi in vzgojni filmi zelo dobro vplivajo na značaj mladine.

Ako se pa mladina prepogosto poslužuje kina, se pokažejo sledeče slabe strani: 1. Fantazija zgubi svoj polet; otopi, mesto da bi se sistematično razvijala.

2. Ubija vsako duševno delo, zlasti razumevanje, zmiselno opazovanje dejanj in objektov s pomočjo razmišljanja.

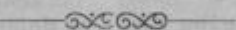
Vse zgoraj navedeno bi veljalo splošno o filmu. Kako se pa postavijo k navedenim točkam naši današnji filmi? — Razlikovati jih moremo v 1. zabavne, 2. kulturne in 3. znanstvene ev. šolske. Prvi zabavajo, drugi širijo obzorje in tretji so že učni pripomočki. Med vsemi temi filmi pa imajo zlasti zabavni filmi ogromno

večino in lahko trdimo, da pridejo le ti praktično v poštev. Radi tega je jasno, da je mladina v prvi vrsti podvržena vplivom zabavnega filma. — In sedaj veliko vprašanje: Kakšni so vplivi današnjih zabavnih filmov na mladino? — Prav taki, kot je edino mogoče: Če so filmi dobri, so tudi vplivi dobri, če so pa slabi, so vplivi prav taki. Zadošča celo, da so filmi za mladino le neprimerni, pa že vplivajo slabo. Sedaj pa: kakšni so današnji zabavni filmi? — Nihče mi ne bo ugovarjal, če trdim, da se slabih ne manjka in da so za mladino skoro vsi neprimerni.

S tem pa je najmanj ta trditev utemeljena, da današnji zabavni filmi ne vzgajajo mladine. Na vsem svetu bi danes rabili za mladino posebej sestavljenih in režiranih filmov; kratko: ves svet rabi mladinskih filmov, ki jih bo s časom moral ustvariti in mladino rigorozno izključiti od obiskovanja sedanjih zabavnih filmov, če jo bo hotel rešiti pred katastrofo, v katero sedaj drvi skoro neovirano. Zakaj, ni ga danes skoro filma, ki bi ne kvaril mladini fantazije in ki ne

bi moralno slabo vplival na njen značaj. Mladina, ki je tako dovzetna za vse dobro in slabo, ki je nerazsodna in radovedna do skrajnosti ni mogla pasti v roke večjemu sovražniku kot je, ko je na prosto izročena današnjemu filmu! Ali je treba, da je današnji kino najmodernejša visoka šola samoumorov, tatvin, surovosti in nemoralnosti?! Vsi pedagogi so si danes edini v tem, da nosi moderni film velik del krivde na podivjanosti in razbrzdanosti naše mladine.

In vendar, kako lepo nalogo bi lahko vršil film ob strani učiteljev, vzgojiteljev in staršev, kako lepo in na koliko načinov, niti dolgočasno, niti slabo bi lahko podajal mladini samo dekalog. In potem še vse ono, kar mora znati mladina, preden se osamosvoji, preden začne in zna dajati Bogu in domovini to, kar je dolžna. Navajati mlade duše k lepemu, dobremu in jim kazati le tako, to bi bila idealna naloga filma — mladinskega filma. — Na žalost je še to polje zapuščeno, skoro ledina. Velik oni, ki jo bo zoral, kajti rešil in obrazoval bo naš up — mladino.

Ruski film.

Ruska revolucija je prinesla tudi novo smer ruskemu filmu. Največja razlika med filmsko industrijo Rusije in ostalo svetovno produkcijo je pač ta, da je vsa ruska filmska industrija poddržavana. Obstojta sicer par na videz samostojnih filmskih družb, vendar je tudi pri teh udeležena država z najmanj 50% in poleg tega še strogo nadzoruje vso produkcijo.

Človek bi mislil, da bo prav zaradi tega ruska filmska produkcija mnogo zastajala za ostalo svetovno. Saj je vobče znano, da taka in podobna državna podjetja vedno slabše uspevajo kot privatna. Vendar temu ni tako, ker more ruska filmska produkcija na drugi strani pokazati odlično razliko med seboj in ostalo svetovno filmsko produkcijo. Ta razlika obstoja v tem, da sovjeti pri svoji filmski produkciji ne iščejo v glavnem

le dobičkov, ampak uporabljajo v prvi vrsti svoje filme v propagandne namene. S tem pa preide vse na bolj idealno podlago in uspeh je tu! Sovjeti skušajo z njimi vzgojiti vse prebivalstvo oziroma gledalce v duhu vladajočega proletarijata.

To nalogo je nadel filmu že Lenin in njegovi nasledniki se še danes ravna po njegovem zamislu. Tako je Lenin vedno poudarjal, da morajo sovjetsko filmsko produkcijo vsebinsko in idejno določati agitacijski in propagandni organi centralne vlade kakor tudi prosvetni komisariji posameznih sovjetskih republik. In pri tem naj se v glavnem drže treh smeri: 1. Podajanje dnevnih dogodkov v informativnem smislu, t. j. živa slikovna publicistika v tesni zvezi z vodilnim sovjetskim časopisjem. 2. Neke vrste javnega nazornega pouka

iz najrazličnejših panog znanosti in tehnike in 3. kar je smatrati za najvažnejšo kulturno nalogo sovjetskega filma, namreč umetniška propaganda sovjetskih idej v dovršenih filmskih umotvorih, pri katerih je dopustna tudi satira na socialno-politične razmere v inozemstvu.

Današnji sovjetski filmi odgovarjajo v prvi vrsti potrebam delavskega ljudstva in delavskih klubov. Veliko pažnje posvečajo sovjeti tudi kmetškemu in kmetijskemu filmu; seveda je tu še polno ovir, zlasti tehniških. Tako čaka problem ureditve in razširjanja stalnih in potujočih kinov po vaseh še danes zastoj ugodne rešitve. Seveda ne smemo misliti, da za kmečki film zadošča neke vrste primitivnost ali morda groba tendencioznost iz žitja in bitja na vasi. Tako je treba zlasti še pri sestavi uspešnih kino-programov za podeželsko ljudstvo prilagoditi vse dejanje kulturnemu nivoju in načinu dojemanja priprostega ljudstva.

Sovjeti so tudi zgodaj uvideli velikanski vpliv, ki ga ima kino pri vzgoji in izobrazbi otrok. Seveda je prav tako tudi še v Rusiji kot povsod drugod panoga vzgojnega in poučnega filma šele v povojih.

Z ozirom na vzgojni pomen filma so seveda tudi meščanske mase za sovjete upoštevanja vredne, tako vsi uslužbeni, rokodelci, vajenci in sploh vsak meščan. Važni, upoštevanja vredni so ti krogi zlasti zato, ker še danes nihajo neodločeni med meščanstvom in komunizmom. Tu je torej za sovjete najhva-

ležnejše torišče za pridobivanje pristašev in film je njih propovednik. Jasno je, da na ta način uspeh ne more izostati in ne le to, pokazali so se naravnost veliki uspehi.

Seveda ni samo kulturna in državno-politična uredba sovjetske filmske produkcije predpogoj njenega uspeha. Uspeh, ki ga je dosegel ruski film, je utemeljen tudi v izredni umetniški nardarjenosti narodov v sovjetski uniji. Kritika vseh dežela si je edina v obudovanju vrhunskih proizvodov ruske filmske režije, prav tako kakor tudi nedosegljive igre igralcev, vštveši najmanjše štatiste. — In kakor je po ruski revoluciji na novo vzcvetela ruska literatura, tako se bo tudi dvignila in se že dviga kvaliteta filmskih manuskriptov in s tem celotna filmska produkcija.

To bi bil nekako izvleček poročila ruskega prosvetnega komisarja A. Lunačarskega, ki je pred kratkim izšel v zbirki razprav o ruskem filmu v Moskvi. Jasno je, da nihče noče pljuvati v lastno skledo, vendar moramo priznati, da je nekaj ruskih filmov naravnost edinstvenih. Da omenimo samo režiserja Eisensteina, ki je izdelal »Križarko Potemkin« in sedaj film »Deset dni, ki so pretresli svet« in ki dela na velikanskem filmu »Glavna linija«. Pa tudi drugi filmi, nekateri šo znani celo pri nas, kot »Poštar«, »Medvedja svatba«, »Tisti, ki žive od ceste«, »Mati«, »Konec St. Peterburga«, kažejo veliko stopnjo umetnosti. — Obžalovati moramo le eno, da se Rusija do danes še ni lotila, izdelovati filme brez komunističnih tendenc.

Politika in kino.

Kakor je gotovo znano, se ni do danes v nobeni filmsko produktivni državi filmska umetnost tako zanemarjala in prezirala kot v Franciji, v deželi, v kateri je tekla filmu zibelka. Šele pred kratkim se je pokazal tudi v tej smeri močen preobrat; kako močno je posegel ta obrat v vse življenje, dokazuje zlasti to, da so se politično najvišje stoječe

osebnosti začele zanimati za film in kino. Tako je znani politik in podpredsednik francoske poslanske zbornice, Henry Paté dal izraza svojemu navdušenju za filmsko umetnost v radio predavanju, ki ga v kratkem prinašamo spodaj. Opozarjamo zlasti na važne momente, ki jih vidi na filmu in filmski produkciji politik in narodni gospodar.

>Kinematografija mi ni le radi svojega velikega pomena pri narodnostni vzgoji pri sreč, ampak tudi radi tega, ker me osebno privlačuje. In prav ta sila, s katero privlačuje mene kakor tudi tisoče in tisoče, ta nova sila je morda najsilnejša, kar jih je iznašlo človeštvo od izuma tiska. Čeprav še ni dolgo od tega, ko je veljal kino za specialno plebejsko zabavo — ponekod velja še danes — moramo danes priznati, da je ta panoga umetnosti na tem, da postane glavna in odločilna sila v modernem življenju in v prvi vrsti moralna sila; poleg vsega tega pa še upoštevavanja vreden gospodarski faktor. Bodisi pri vzgoji, bodisi pri propagandi ali sploh kjerkoli, moramo priznati, da ima kino-umetnost svojstveno in za vse panoge enotno izražanje in podajanje. Danes ne moremo več ignorirati filmske umetnosti; velik zločin zagrešimo, če se zanjo ne zanimamo. Zakaj kino-umetnost je danes najsilnejša in najrealnejša, je čista slika navad, kulture in vrednosti naroda. Če je Evropa pred leti kolonizirala kak narod s topovi in misijonarji, tedaj moremo danes prav tako vplivati na duha milijonskih množic s kinom. Niti knjiga, niti časopis, kakor tudi živa beseda se ne morejo meriti z idej polno silo kina. Dežela, ki bi se dala izriniti iz kraljestva filmske umet-

nosti ali bi izgubila pravo vez z njo, bi danes brezpogojno izgubila nekaj na svoji duševni višini.

Danes je na svetu okrog 130.000 kinos dvoran; v Franciji in Nemčiji tako okrog po 4000, v Angliji 5000. Te številke nam šele dajo pravo umevanje o pomenu kina in filmske industrije. Kapital, ki je nagromaden v tej panogi industrije, se odteguje vsaki cenitvi, gotovo je le to, da raste v neverjetno ogromnost. Najodličnejši industrijalci se ne pomišljajo metati v filmska velepodjetja milijon za milijonom, dasi niti zdaleka nimajo nobene matematične verjetnosti za uspeh, ki jo drugje pri drugih industrijskih panogah vobče zahtevajo in tudi dobe. Toda kljub temu je film trdna in solidna zadeva, pri kateri se ne sme prav ničesar prepustiti slučaju ali fantaziji. Če tudi film danes še ni popoln, tedaj pa je mlad, in to, kar je dal dosedaj svetu, je najsigurnejše zagotovilo za bližnjo bodočnost.

Ni več kottička v svetu in življenju, ki bi se mogel skriti filmski kameri niti v zraku, niti v zemlji ali v vodi. Filmska kamera vidi podnevi in ponoči, nič ji ne uide. — Ali ni krasna ta doba, v kateri živimo, ta doba odkritij, izumov in raziskovanj, doba navdušenja, doba, v kateri bistremu očesu filmske kamere ne uide več niti — atom.

—○○○○—

Govoreč film.

Četrstoleten razvoj je dal filmu to, kar drugim izumom komaj 100 let. Skoro okokoma mu je šel razvoj. Danes imajo boljši filmi tako dovršeno tehniko in režijo, take igralce in igralke, da so umetnina prve vrste.

In čim bolj streže film v vsakem oziru očesu, tem manj more nuditi ušesu. Petindvajsetletni razvoj ni prinesel v tem oziru nikakega napredka. Še danes spremlja večino filmov godba, zbrana iz najrazličnejših oper, operet in drugih kompozicij; kako malokdaj se pa ta mešanica kompozicij zlije s slikami na platnu v eno samo čisto harmonijo. Ne trdim, da zgodovina filma ne pozna prav

nikakega napredka! Največji in najboljši filmj si privoščijo namreč to, da se jim skomponira za vse dejanje godba, ki se gotovo mnogo bolj prilega k celotnemu dejanju kakor pa izvlečki iz vseh mogočih kompozicij. Seveda stane taka kompozicija mnogo denarja in pri produkciji navadno velik orkester, ki ga običajne kino-dvorane ne premorejo. Vrh tega je vsa kompozicija le priložnostno delo in zato skoro gotovo manj vredna kot dela velikih komponistov, ki drugače spremljajo dejanje filma.

Radi teh nedostatkov je seveda splošna želja, da bi dobil film lastno, avtomatično spremljavo in ne le to, ampak,

da bi dosegel še več, da bi postal govoreči film. Hkrati, ko bi se odvijalo dejanje na platnu, bi filmski trak poleg slik podajal še glas, bodisi godbo, bodisi govoricu.

Ce se bo to sedaj v resnici posrečilo, tedaj se bliža današnji film svojemu koncu. Optimistični kinopreroki so prepričani, da bo »govoreči« film v desetih letih popolnoma izpodrinil naš današnji film. Nekateri navdušeni Američani — samo po sebi je razumljivo, da tudi pri tej najnovejši svetovni senzaciji vodijo Američani, ki imajo denar — menijo, da se s tem bliža tudi konec gledališča. Trdijo namreč, da bo kombinacija slike in glasu v govorečem filmu vzela občinstvu vse veselje do obiskovanja navadnih kinopredstav ali gledališč. Mnogo jih je, ki danes verujejo v te prerokbe in za sedaj jim je težko ugovarjati; saj smo se že navadili verjeti najbolj nemogoče stvari. Če je film do danes napredoval v toliko, da nam na uad vse naraven in umetniški način more podati ideje občutja, razvoj človekovega značaja, če nam more pokazati katero-

koli pokrajino sveta, če nas najlepše uvaja v makro- in mikrokozmos, zakaj bi se mu končno ne posrečilo odpraviti teh nedostatkov glasu?

Ko bo to doseženo, bo film pač dosegel vrhunec razvoja; zakaj v tem slučaju nastopijo meje same po sebi. Prvič bo težko dobiti človeka, v katerem bi bil združen muzik, dramatik in umetnik. Vrh tega se pa smemo bati, da tisti, ki bo v resnici združeval v sebi vse te talente, ne bo dovolil, da bi šumeč in škripajoč stroj reproduciral njegov glas. In če upoštevamo, da so prve pevske vaje govorečega filma izpadle precej slabo, se nam še ni bati, da bi se moral naš navadni film umakniti novemu, še manj pa, da bi ga celo izpodrinil. Ne smemo namreč pozabiti, da bo govoreči film vedno le neke vrste papagajsko posnemanje glasu, dočim je navadni film tekem let postal že popolnoma samostojen način izražanja. — Kar se pa tega tiče, da bi govoreči film izpodrinil gledališče, smo lahko uverjeni, da je vse le fantazija, ki ne bo nikdar dosegla realnosti.

Film iz Črne gore.

Kdor je hodil le količkaj po naši zemlji, je moral strmeti nad njeno krasoto. Kje je dežela kot naša? Pa ne vemo tega le mi, tudi tujina se tega vedno bolj zaveda in celo film, ki hlastno išče novih motivov in lepih ozadij, je našel pot k nam — v naš svet. Kot dokaz za to naj nam služi to, kar piše sedanji šef-urednik »Reichsfilmbblatt«-a v Berlinu, dr. Beissel, ki je obenem avtor manuskripta za film iz Črne gore:

»Gotovo je ena največjih prednosti filma ta, da ni kot gledališče navezan na kulise in da mu je odprt ves svet kot dekoracijsko ozadje. In prav s tem je dana ena najlepših in najlepših nalog filma: podajati naravne krasote zemlje. — Vedno mi je bila največja želja, ustvarjati filme, ki slikajo dežele in narode z njim svojstvenimi lastnostmi, ki obdelavajo tipične šege naroda in ka-

žejo naravne krasote dežele v njeni posebnosti. Prepričan sem, da taki filmi niso le posebno zanimivi, ampak da tudi mnogo prispevajo k medsebojnemu spoznavanju narodov in s tem služijo velikim ideji — miru.

Zaradi tega sem bil izredno vesel, ko si je Mewi-film (filmska družba) v Berlinu osvojil moj manuskript, ki je ves pisan s pravkar omenjenega vidika. Naslov dela je »Pravo gora« in obravnava prastaro navado krvnega maščevanja, ki danes ni doma le še na Balkanu, ampak še v vsem Orientu in v Evropi na Korziki in Siciliji. To dejanje pa se vrši v Črni gori.

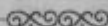
Namenoma sem si izbral za pozorišče dejanja Črno goro. Ali pozna ostala Evropa to deželo? Malo, malo — skoro nič! Tudi njene zgodovine povprečni Evropec ne pozna. Kdo sploh pozna ta

hrabri narodič, ki je vzdržal kot najjužnejši branik krščanstva vse turške navale, kako malo jih pozna veličastno in divje romantično krasoto črnogorskih gora.

In vendar bi morali mi, Nemci, o tej deželi, kakor tudi o vsej Jugoslaviji mnogo, mnogo več vedeti. Saj sta vendar Nemčija in Jugoslavija po gospodarsko-političnem razvoju zadnjih let precej tesno navezani druga na drugo. Upam, da bo ta novi film vzbudil med nemškim narodom zanimanje za deželo, ki more nuditi prav take in še večje krasote kot Rivijera in Italija, in da bo prav ta film odklonil tok izletnikov, ki se udere vsa-

ko leto iz Nemčije v Rivijero in Italijo, vedno bolj in bolj v Jugoslavijo. —

Gostoljubnost, s katero se sprejme tujec v Jugoslaviji, ga hitro privede do tega, da pozabi komodnost in razkošje luksuznih kopališč ob Rivijeri. Jaz za svojo osebo sem navdušen od naravnih krasot te dežele in njenih prijaznih prebivalcev, ki zaslužijo za svojo pridnost in poštenost mnogo boljše in ugodnejše življenje. Povsod so mi šli kar najbolj na roko, tako oblasti kakor tudi preprosti ljudje, in zato srčno želim — saj je tudi v mojem lastnem interesu — da film, ki ga sedaj pripravljamo, tako izpade, kot si želim in pričakujem.◀

Resolucije kino-odseka Prosvetne zveze v Ljubljani.¹

(Predlog.)

1. Vsa katoliška slovenska javnost se mora pričetj zavedati, kaj lahko film s svojo živo sliko — življenjem — doseže tako v dobrem kakor v slabem.

Pri nas katoličani prav nič ne posegajo v potek filmske industrije, to se pravi, nimajo nobenega praktičnega vpliva na izbiro tekočih filmov, ki so mestoma brez vsake umetniške vrednosti, često in le prečesto za našo doraslo in doraščajočo mladino pravo izhodišče demoralizacije.

Kino-odbor Prosvetne zveze predlaga zato sledeče:

a) Naši dnevnikarji in tednikarji morajo poročati v stalni rubriki »Kino« o vseh filmih, dobrih in slabih, brez izjeme, ki istočasno teko ali bodo tekli v Ljubljani in po provinci.

b) Cenzor in poročevalec pa mora mimo povedati tenor filma in zraven pristaviti: za katoličane neprimerno, če film kakorkoli bije v obraz katoliškim нравnim načelom. (Ugovor, češ, da se s

tem služi slabemu, ne drži, ker je itak vsak v vesti obvezan zase in še za svoje otroke.)

c) Cenzor mora imeti vedno dostop v vsa kino-gledišča in sicer potem oblastnega odbora in tedensko poročati.

d) Naši listi bodo dobre filme priporočali, slabe pa brezobzirno odklanjali. To je velika in važna naloga katoliške kritike, ki mora tudi tu poseči z večšo in odločno roko v potek in razvoj filmske umetnosti. Na vsakem, tudi najmanjšem katoliškem narodu sloni medsebojna odgovornost.

e) Javnost in zlasti starši ter vzgojitelji morajo stremeti za tem, da se mladini, ki je šoli obvezna, dostop v kino kot zabavišče omeji kar najbolj in da kino postane za to mladino ne vir prezgodnje »zrelosti«, temveč vir res obsežne in nazorne izobrazbe duha in srca.

f) Zato predlaga Prosvetna zveza istočasno uvedbo šolskih filmov, ki naj bi mesečno enkrat tekli po vseh zavodih in sicer narodne vsebine, karitative, folkloristične, zemljepisne, topopisne, življenje velikih mož, svetnikov itd.

g) Na kmetih in po deželi, kjer pretežna večina otrok ostane na svojih do-

¹ Mnogo bo v tem pogledu lahko dosegel »Župnijski list«, ki počne izhajati v oktobru za vseh petero ljubljanskih župnij. Uredništvo vodi župnija Marijinega Oznanjenja.

movih, naj bi se poleg imenovanih filmov predvajali tudi poučni o umnem gospodarstvu, o reji in negi domačih živali, o negovanju zemlje itd.

Prosvetna zveza bo kot predstavnica slovenske ljudske prosvete in

širših plasti naroda z vsemi močmi stremela za tem, da se njeni načrti uresničijo in predlogi izpeljejo. Hvaležna pa bo vsakemu, ki bo to velevažno nalogo naše bodočnosti podpiral in v nasvetu ali v dejanju stal ob strani.

Prosvetna razstava kamniškega prosvetnega okrožja od 24. do 30. junija 1928.

Kamniško prosvetno okrožje je sledilo pozivu PZ in organiziralo pod vodstvom g. župnika Tomažiča razstavo v orlovski telovadnici na Šutni. Pri otvoritvi je bil navzoč g. kanonik Lavrenčič, g. okrajni glavar dr. Ogrin, g. okrajni šolski nadzornik Lukežič in precejšnje število občinstva.

Razstava je bila zelo okusno aranžirana, pregledno urejena in razdeljena na 24 oddelkov: vsaka župnija je imela svoj prostor. Središče je zavzemalo okrožje kot tako in dijaško počitniško društvo Bistrica. Posamezna društva so razstavila statistiko, slike iger, prireditvev, dvoran, odrov in voditeljev, Poslovne knjige, letake, zastave (8), šol. statistiko in združništvo. Agilna dekliska odseka: Sela in Kamnik sta razstavila ročna dela, katera so članice izvršile pri dekliskih sestankih v zimskem času. Ročna dela posameznih članov, lončarski izdelki itd. Kamnik je postavil oder, garderobo in maskersko šatuljo, dvoje društev tiskano krajevno zgodovino (Homec in Domžale). Okrožje pa dva skioptikona, tiskovine, zapisnike in statistično tabelo za celo okrožje. Prav ta tabela je nekako srce cele razstave. Tukaj se spozna slika

prosvetnega dela v kamniškem okrožju. Na šolskih tabelah pogrešamo označbe, koliko analfabetov je v dotičnem okraju. Pri društvu bi bilo umestno navesti število mohorjanov, število naročnikov Bogoljuba, Domoljuba in Slovenca. Na podlagi zapisnikov, katere so razstavile knjižnice, se je ugotovilo, da knjižnice nimajo skoro nobenih publikacij, ki so izšle po letu 1918. Zlasti smo pogrešali v knjižnicah Finžgarjevih zbranih spisov, »Mohorjeve« in »Ljudske knjižnice«. Naloga knjižničnega odbora PZ je, da napravi načrt, kako bi knjižnice revidirali in spopolnili z novejšimi deli.

Za centralno razstavo so se določili sledeči predmeti: statistična tabela okrožja, zgodovina domžalske fare, zgodovina homske fare in sledeče slike: Peter Pavel Glavar in slika Krekovega tabora v Komendi, slika Ženske zveze v Dobu, dekliskih odsekov kamniškega okrožja, slika odrskega prosečija iz Kamnika, narodne noše iz Kamnika, ročna dela in slike iz Sel, kat. tabor v Mekinjah, slike posameznih zaslužnih mož, originalna igra »Napoleon ofisir«, 8 zastav in slike društvenih domov. Društva so dobila s to razstavo novega poleta za delo.

Kinoaparat za male društvene dvorane in šolske sobe.

Prosvetna zveza v Ljubljani bo posredovala za svoja društva kino aparate za trojno filmsko širino: za široko (normalno), srednjo in ozko. Za vse te tri širine bo posojala tudi filme. Ker so širine točno določene, naj društva pazijo, da si

ne bodo nabavila aparatov, ki ne bi bili primerni za eno izmed zgoraj naštetih širin. Važno je to zlasti pri aparatih za srednjo širino, ki niha okoli 16 mm. Prosvetna zveza se je odločila za širino točno 16 mm. O aparatih za to širino

bomo spregovorili več prihodnjč. Danes opozorimo na aparate za najožjo širino (9.5 mm), to so tako zvaní Patéjevi projekcijski aparati (Pate-Bebi = Pathé-Baby) za svetovno znane Patejeve filme.

Centrala Pate ima v zalogi več tisoč filmov in delajo vedno nove. Znani so Patejevi šolski (kulturni) filmi, poleg teh dramatični, zgodovinski, šaljivi.

Aparat je prirejen za 10 in 20 meterske filme, z dodatkom »Super Bebi« za 100 meterske. Kolo s 100 meterskim filmom teče skoro pol ure.

Največja širina slike na platnu lahko znaša 2.50—3 metre. Najprimernejša je pa širina 2 m. Oddaljenost aparata od slike lahko znaša 10—12 m. Svetlobo daje električna žarnica. Priključi se lahko vsaki električni napetosti (pri napetosti 110 voltov brez, pri višji napetosti pa z reostatom). Film je iz negorljive tvarine, zato je vsaka požarna nevarnost izključena. Aparat se lahko žene z roko ali pa z dodatnim motorjem.

Poudarimo, da Patejevi aparati niso igrača, ampak precizen in dober izdelek. Ker je to najcenejši (ker najmanjši) aparat, si ga bcdo nabavila zlasti društva z manjšo dvorano in šole. Jasno je, da je tudi izposojanje filmov cenejše.

Cena kompletnege aparata za 10 in 20 meterske filme za 110 voltno elektr. napetost (za ročni pogon) 1300 Din. Nastavek »Super Bebi« za 100 m filme 700 Din. Motor 700 Din. Reostat (za nad 110 V do 250 V) 260 Din.

Na vsak način priporočamo, da si nabavite »Super Bebi« za 100 m filme. V slučaju, da motorja ne bi naročili, vas stane aparat 2260 Din; z motorjem 2960 dinarjev.

Prosimo, da nam društva lakoj pošljejo naročila, da bodo jeseni že lahko pričela s predstavami. Nekaj filmov ima Prosvetna zveza že v zalogi. Večinoma so z nemškimi in francoskimi napisí: Poskrbeli bomo tudi za slovenske.

Ljudska knjižnica.

Brezalkoholne sadne pijače. Spisal Josip Priol, izdala »Brezalkoholna produkcija« v Ljubljani, Poljanski nasip 10. Cena broš. 10 Din, vez. 15 Din. Knjižica obravnava na 86 straneh pripravlanje brezalkoholnih sokov v domačem gospodarstvu in večjih obratih. Pisatelj se je posluževal najnovejših virov in je večinoma vse sam preizkusil tako, da ne razlaga kako suhoparno teorijo, temveč podaja praktična navodila v poljudno-

znanstvenem tonu. Veliko število slik vrednost tega dela še znatno poveča. Naj bi knjižica našla pot v sleherni dom naše domovine, da bomo vsi vedno bolj znali ceniti vrednost sadja in brezalkoholnih pijač. Naklada ni velika, zato se z naročilom požurite. Ako pošljete denar po položnici št. 14.263 vnaprej, dobite knjižico poštnine prosto, sicer pa po povzetju. Knjigo najtopleje priporočamo našim knjižnicam.

Vsebina: Vabilo na socialni dan. — Film — velesila. — Poučni film. — Kino — vzgojitelj. — Ruski film. — Politika in kino. — Govoreči film. — Film iz Črne gore. — Resolucije kino-odseka Prosvetne zveze v Ljubljani. — Prosvetna razstava kamniškega okrožja. — Kinoaparat za male društvene dvorane in šolske sobe. — Ljudska knjižnica.

Uprava: Pisarna Prosvetne zveze, Ljubljana, Miklošičeva c. 7. — Odgovorni urednik in izdajatelj Vinko Zor, Sv. Petra c. 80. — Za Jugoslovansko tiskarno v Ljubljani: Karel Čef.